

100 let Československa. Jakou roli sehrála sociální politika v demokratickém vývoji?

Jaký vliv měla sociální politika na demokratický vývoj prvorepublikového Československa? A jak důležitá je sociální politika pro dnešní demokratické zřízení? Na tyto otázky hledali odpovědi účastníci konference „Československo 1918–1928: revoluce v sociálním zákonodárství“, kterou v pondělí 3. prosince 2018 v hlavním sále Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR uspořádalo Ministerstvo práce a sociálních věcí pod vedením ministryně Jany Maláčové (ČSSD).

Po úvodním slově místopředsedy PSP ČR Tomáše Hanzela, který nad akcí převzal záštitu, následovaly zahajovací projevy ministryně Jany Maláčové a ministra práce, sociálních věcí a rodiny SR Jána Richtera. Konference byla rozdělena do tří tematických bloků, které byly zaměřeny na problematiku práce a zaměstnanosti, sociálního zabezpečení a rodinnou politiku. Mezi řečníky vystoupili zástupci zaměstnanců, zaměstnavatelů, odborné veřejnosti a političtí reprezentanti.

Ač byla konference motivována zejména stoletým výročím vzniku Československa a hlavním tématem byly především politické počiny na poli sociální politiky během tzv. první republiky, řečníci se nevyhnuli ani exkurzu do současnosti. Stejně jako na počátku existence samostatného československého státu totiž i dnes stojíme na prahu významných společenských změn.

Práce a zaměstnanost

Jedním z prvních Československých zákonů bylo zavedení osmihodinové pracovní doby, která začala platit už v roce 1918. Podobně jako se dnes debatuje o zkracování pracovní doby, růstu mezd a zlepšování pracovních podmínek zaměstnanců, i tehdy schválení zákona předcházela zajímavá veřejná a parlamentní diskuse. Zavedení osmihodinové pracovní doby znamenalo ve své době doslova revoluci.

„Jaký pokrok to byl, ještě více vynikne, když řeknu, že do schválení zákona o osmihodinové pracovní době byla zákonem stanovena přes třicet let pracovní doba v délce jedenáct hodin. A to ještě navíc jenom pro dělníky v továrnách. To, že Československá republika postupně stanovovala pravidla platná universálně, je velikou ukázkou modernosti, s jakou přemýšleli naši prvorepublikoví předchůdci,“ poznamenala ve svém úvodním projevu ministryně Jana Maláčová.

Sociální zabezpečení

Vrcholem prvorepublikových sociálních reforem bylo vytvoření univerzálního starobního a invalidního pojištění zaměstnanců institucionálně organizovaného skrze Ústřední sociální pojišťovny v roce 1924. V období první republiky se výrazně zlepšila sociální situace téměř všech skupin pracujících. Podle ministryně Jany Maláčové ale současně obrovské problémy přetrvávaly.

„Nuzná manufakturní práce v horských vesnicích, kam za dvacet let meziválečného státu žádná kontrola nedošla, dělnické kolonie i na předměstích Prahy, kde pod děravými střechami žily šesti-, osmi- i desíthlavé rodiny, systém podpory v nezaměstnanosti, jehož slabost ukázala velká hospodářská krize počátku třicátých let,“ vyjmenovala ministryně hlavní nedostatky tehdejší sociální politiky.

Ostatně právě tyto nedostatky podle Jany Maláčové později vedly k příklonu českých Němců k Hitlerovi.

„Nedostatečný rozsah naší sociální politiky byl také důvodem, proč hitlerovský nacionální populismus dokázal významnou část českých Němců od podpory demokratické politiky k podpoře krátkodobých, násilných a v důsledku pouze tragických řešení vlastní neutěšené situace,“ upozornila Jana Maláčová s poukazem na rostoucí vlnu populismu a nacionalismu v současné Evropě.

Rodinná politika

I za první republiky se věnovala zvýšená pozornost podpoře rodin. Byla odstupňována dle rodinného stavu a velikosti rodiny. Středem zájmu však byla bytová politika, péče o mládež, matky a kojence. Ač se to dnes může zdát neskutečné, volební právo bylo v mnoha zemích určeno jen mužům. Československo bylo jednou z prvních zemí, ve které bylo prosazeno volební právo žen. Jednalo se o civilizační zlom a vyjádření emancipačního étosu první republiky.

Česká i Slovenská republika stejně jako celá Evropa ušly během uplynulých 100 let velký kus cesty. Válečné i poválečné strasti vystřídal dlouhé období míru a sjednocování Evropy. Řada problémů na poli sociálním však přetrvává a před politiky stojí množství nových výzev jak v oblasti zaměstnanosti a sociálního zabezpečení, tak i v oblasti rodinné politiky.

Tiskové oddělení MPSV